

57 4
QVOD IGNORATIO
FINIS SECVLI SIT
CONFVTATIO
CHILIASMI.

ex Marci XIII, 31 -- 36.

in

VNIVERSITATE NORICORVM
ALTDORFINA

d. 4. Maj. M DC XCVIII.

adversus hodiernos Chiliasmi, quem
vocant, subtilissimi Patronos

disquisitione placida evincent

PRÆSES

CHRISTOPHORVS

Sonntag/

SS. Theol. D. Prof. Publ. prim.
& Antistes,

☞

RESPONDENS

CHRISTIANVS DANIEL MENNLINGIVS,
Julioburga Silesius.

1. diss. A
1, 64

Literis HENRICI MEYERI, Univ. Typographi,

12.

a. CXIV. Bz.

Stchs.
Landes-
Bibl.

QVOD IGNORATIO FINIS
SECVLI SIT CONFVTATIO
CHILIASMI.

Locī

de fine seculi sive mundi

dictum ex Marc. XIII, 31 -- 36.

Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μὲν ἔμην παρέλθωσι.
Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας ἑδείς οἶδεν, ἑδὲ οἱ Ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, ἑδὲ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ Πατήρ. Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε. Οὐκ οἴδατε γάρ, πότε ὁ κυριός ἐστιν.
Ὡς ἀνθρώπων δούλοισι, ἀφείσ τινὸν οἰκίαν αὐτῆ, καὶ δὲς τοῖς δούλοις αὐτῆ τινὸν ἐξουσίαν, καὶ ἐκάστω τὸ ἔργον αὐτῆ, καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο, ἵνα γρηγορή. Γρηγορεῖτε ἄν (ὡς οἴδατε γάρ, πότε ὁ Κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὅψε, ἢ μεσονυκτίαι, ἢ ἀλεκτροφωνίας, ἢ πρῶτι) μὴ ἐλθῶν ἐξαίφνης εὕρη ὑμᾶς καθεύδοντας.

Cælum & terra præteribunt: sermones autem mei nequaquam præteribunt. De die autem illo, & hora illa, nemo scit, ne quidem Angeli, qui in cælo sunt, nec ipse Filius, sed Pater. Cavete, vigilate & orate. Nescitis enim, quando tempus illud sit futurum. Nam Filius hominis ita est, ut quispiam, qui peregre abiens relicta domo sua dataq; servis suis potestate ac suo cuiq; opere, janitori mandavit, ut vigilaret. Vigilare igitur (nescitis enim, quando Dominus domus veniet, vespere, an media nocte, an in gallicinio, an mane) ne, cum repente venerit, inveniatur vos dormientes.

A 2

QVANDO-

Memoriale
I.
SYLLOGI-
STICUM.

QVANDOQV IDEM APVD ORTHODOXOS ET
RECTE INFORMATOS EXTRA CONTROVER-
SIAM POSITVM EST, ID EXTARE IN SCRIP-
TVRA, QVOD PER NECESSARIAM CONSE-
QVENTIAM DEDVCITVR EX SCRIPTVRA,
EODEMQVE IGNORATO, QVOD INDE DE-
DVCITVR, IGNORARI IPSAM SCRIPTVRAM
VEL IPSEMET SALVATOR ASSERIT, Matth.
XXII. 29: ITA, VT CVM GREG. NAZIANZENO
LOQVAR, EXTAT REVERA IN HIS VERBIS
CVJVSCVNQVE CHILIASMI CONFVTATIO.

§. I.

Notanter dixi: *Cujuscunq.* Neque enim
crassos modò, sed & subtiles errores,
qvotqvot ante finem mundi orituri, &
integritati dogmatum Christianorum,
de novissimis agentium, offecturi sunt,
Spiritus S. prævidit, eosdemqve in ver-
bo suo quam invictissime quamqve efficacissime redar-
guit. Qvodsi hic elenchus Scripturæ 2. Tim. III. 16. à
qvovis interprete non statim animadvertitur, vitium non
penes Scripturam, utpote sufficienter & adæquatè ad
munia hæc ἀφέλιμον; sed penes interpretem ipsum, vel
αἰδοτήρια γεγυμνασµένια in lectione Scripturæ nondum ha-
bentem, vel præconceptis opinionibus obrutum, vel
alia qvoqve ratione inhabilem indispositumqve residet.
Qvid mirum, obsecro, si oculi hebetes vel ad solem ca-
ligent?

II. Argumentamur itaqve perinde, atqve οἱ ὀρθοδοξό-
πιοι alii, Scripturæ analogiam seqventes, iisdemqve ὁμό-
φωνα ἢ σωφδὰ in scholis nostratibus tradentes: *Si Christus
mille annis ante finem mundi veniet, & cum Sanctis suis tùm in
Ecclesia*

Ecclesia superiore, tum inferiore regnabit; sequ. diem illum extremum, quo mundus suum finem habebit, à piis & fidelibus non ignorari. Posterius adversatur Textui nostro. E. & prius. 'Αγγελια radiis solaribus clarior nobis affulget. Quidquid enim jam ante mille annos novi, & quicquid jamdum ab initio mille annorum mihi fuit revelatum; porro, quicquid mille annis labentibus aut decurrentibus certissime futurum scio, & cujus terminum ad quem fore horum annorum exitum credo statuoque, illud ignorare certe nequeo, & quidem ignorantia ejusmodi, quæ mihi cum Angelis ipsoque DEI Filio exinanito sit communis. Was ich weiß / daß es nach Endigung derer 1000. Jahre gewiß erfolgen soll / das kan mir ja nicht unbekannt / noch verborgen seyn: inmassen tausend Jahre keine indeterminirte / sondern determinirte Zahl ausmachen. Posterioris ἀποκρίαν nostrate dictum plane reddit indubitatum. 'Ουκ οἶδαν, inquit Judex, πότε ὁ καιρός ἐστίν. Hoc igitur remoto, firmissimis sequelæ legibus etiam prius removeri convenit.

III. Enimvero tam initium, quam finem horum mille annorum determinat Dn. Autor der Wahrheit des herz. Reiches J. C. (cui cum asseclis seriam erroris revocationem ex animo apprecor) part. I. p. 116. ajens: Es ist bey diesen letzten Gerichten / da das erste grosse Gericht vor / das letzte nach den tausend Jahren vor sich gehet / wol in acht zu nehmen / daß solche beyde Gerichte an dem grossen tausendjährigen Tage / da Christus so wol im Anfang oder Morgen / als an dem Ende oder Abend desselbigen Tages auf dem Stuhl seiner Herzlichkeit sitzen / geheget werden. Idem ibid. pag. 125. Obgleich nun ein jeglicher / entweder in der Gnaden- als Zorn-Belohnung zur Zeit der 1000. Jahre ihr Gericht empfangen / so empfangen sie doch nicht alle am Anfang dieses grossen Gerichtstages ihr peremptorium judicium und endliches Gerichte / sondern nur allein diejenige / welche für allen andern herzliche

Christen und warhafftig-Glaubige / oder extreme Mordgeister
 gewesen seyn / und zum Thier oder zum falschen Propheten gehö-
 ret haben. Dieselben gehen im Anfang dieses Gerichts-Tages in
 den feurigen Pfuhl / oder in das ewige Leben; da die andern entwe-
 der in den ersten Todt gehen / oder zur Kirche auf Erden in den tau-
 send Jahren behalten werden / und zulezt nach vollendeten tausend
 Jahren auch ihr endliches Gericht empfangen. Idem ipse
 JUDICEM CHRISTVM sub initium hujus Chiliados toti
 mundo innotescere debere autumat, lib. cit. p. 98. Vor
 den tausend Jahren empfähet der Sohn das Reich von dem Vater/
 daß er vor den Augen der gantzen Welt cum emphasi
 dafür erkannt wird. Qui ergo jam circa initium Chi-
 liados toti mundo innotescit, ejusdem adventus ad judi-
 cium ultimum, quem sub finem Chiliados fore illi existi-
 mant, non potest esse *ἀγνωστος*.

IV. Objicis illico, ex mente Chiliastarum, mille an-
 nos hic esse unum diem, ex 2. Pet. III. 8. Conf. lib. cit.
 pag. 125. & 126. &. Utut explicatione illa loci Petrini stan-
 te etiam probare quis posset, mille annos esse vigiliam
 nocturnam, ex Ps. XC, 5. (id quod implicat) tamen posi-
 to magis eo, quam concessio, firmum manet fixumque,
 Chiliastas post exordium diei illius magni, quem vocant,
 finem mundi determinate scire velle. Id quod sententiæ
 nostræ Clasticæ denuo aduersatur. Lege sis in lib. cit.
 paginam 124. & seqq. ubi judicii extremi processus, Matth.
 XXV. 31. seqq. descriptus, ad regni Chiliaistici affanias mi-
 rum quam prodigiose detorquetur; & *πάντα τὰ ἔθνη* non in
 uno die, sed per mille annos, aut certè circa initium & circa
 finem hujus millenarii, seu mavis, ante & post illum, ante
 tribunal Christi congregatum iri, contenditur. Hinc
 pag. 126. concludit Millenariorum Choragus: **Unterdesseñ**
 ist es doch ewig war / daß alle / wann Christus sie citiret / für sein
 Gericht kommen müssen / es sey vor oder nach den tausend Jahren/
 oder/

oder / so zu reden / am Morgen oder am Abend desselben großen Gerichts-Tages. Dahero ob zwar Matth. 25. eigentlich der Text von denen redet / so vor den tausend Jahren sollen dargestellt werden / da die Heiligen mit Christo erst regieren / und das Reich ererben und einnehmen sollen / welches ihnen von Anbeginn der Welt bereitet ist / und die zwölf Apostel des Lammis mit ihm auf zwölf Stühlen sitzen / und richten werden die zwölf Geschlechter Israel / Matth. XIX. 28. ja eben zu der Zeit die extrem-Gottlosen / die Böcke der Erden / die von der Hölle erwecket werden / Es. XIV. 9. vor seinem Stuhl erscheinen / und zur ewigen Schmach und Schande / als Glieder des Anti-Christis mit dem Thiere und falschen Propheten hinweg gehen müssen; So wird dennoch das Ende des grossen Gerichts-Tages nach den tausend Jahren nicht aus / sondern eingeschlossen. Das wird auch durch die Scheidung der Schaafe und der Böcke vorgestellt.

V. *Judicet hinc quilibet, à studio partium liber, an non periodus mille annorum ita determinetur, ut post eorundem initium de fine dubitari amplius nequeat. Jam verò Textus noster loquitur de ἡμέρα εκείνη, ἣ ὁ ἔργων καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, uti ex verbis vers. 31. positus constat, & ex collatione vers. 25. & 26. liquet (ubi τίτε tum venturus dicitur Filius hominis, cum stella cæli excident, & vires cælorum commovebuntur) adeoque de tali die, quem Chiliastæ vesperam magni sui, quem comminiscuntur, diei appellant. Neque enim circa diluculum aut initium magni illius diei ὁ ἔργων καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, stella de cælo cadent, aut vires cælorum commovebuntur, nicht im Anfang / sondern am Ende der tausend Jahre / soll die Welt ihr Ende nehmen. Perstat igitur, quod dixi, & verissimum manet, hos ipsos Novatores (dum perinde, ac cum DEO deliberassent, sciunt initium, sciunt etiam finem sui millenarii determinare) etiam diem consummationis seculi scire velle; id quod laudatæ Salvatoris sententiæ aperte contravenit.*

VI. Notan-

VI. Notandum ulterius, Salvatorem dicere *πρὸς τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας*; unde liquet, eum non de die aliquo improprie dicto, qui in annos, sed potius de die proprie dicto, qui in horas dividitur, loqui. Quorsum facit, quod eas temporum differentias, quæ diei naturali competunt (*μεσσημεριον, ἀλεκτροφωνίαν, πρῶτον*) designet, quodque eapse die sese vers. 36. affirmet *ἐξαίφνης derepente venturum*: & Matth. XXIV, 42. ipsam horam adventus nominet. Nimirum hæc est non alia, quàm illa ipsa *ἡμέρα, ἐν ἣ ἔρανοὶ ροιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσόμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται*, 2. Petr. III, 10. At hoc non circa initium, sed circa finem millenarii, quem somniant, fiet. Ecquæ ergo *dies ille Domini*, de quo Divus Apostolus tam serio loquitur, & cujus appropinquationem hominibus profanis tanto cum zelo opponit, *ceu fur in nocte venire* potest, ceu idem ait vers. eodem? Ratiocinor: *Quicumque dies mille annos jamjam duravit, ille dies non veniet ἐξαίφνης, nec inopinato, sicut fur in nocte. A. dies ille naturalis consummationis seculi, de quo Petrus in loco citato, quæ nostro panarmonicus est, loquitur & in quo contra Epicureos, appropinquantem Christi adventum negantes, graviter detonat (quo nempe cœli cum fragore transibunt, elementa vero æstuantia solventur, & terra, quæq; in ea sunt opera, comburentur) veniet inopinato, sicut fur in nocte. E. Dies ille naturalis consummationis seculi de quo Petrus loquitur, per 1000. annos non duravit. Id quod infringit declarationem notati Autoris lib. cit. p. 126. daß der Apostel Petrus in seiner 2. Epistel am 3. den ganzen tausendjährigen Tag / so wol dessen Anfang / als Ende zusammen fasse / weßwegen er auch anführe / daß 1000. Jahre für dem H. Erzn ein Tag seyn.*

VII. In stas, etiam initium seu diluculum diei Chilistici venire posse inopinato, ad instar furis in nocte; sub cuius vesperam demum consummatio seculi, cœlique ac terræ

terræ παρέλευσις insecutura sit. R. Atqui textus Petrinus τὸ ἀπροσδόκητον adventus non ad initium modo diei refert; sed & ipsam παρέλευσιν ἑξαίων transitionem cælorum & consummationem sæculi ἀπροσδόκητον sive inopinatam fore indicat: imò propter nullam aliam rationem, quam hanc eandem τὴν ἀπροσδόκητον sæculi consummationem, id agit, ut diem ipsum extremum non certè per mille annos extensum, sed, prout intelleximus, τὸ πρῶτον, τὸ μεσονύκτιον, ἀσ τὴν ἀλεκτροφωγίαν habentem, cum fure comparet. Arcte hic tenendum est (ni vim inferre textui malis) tertium comparationis, quod ἀπροσδοκησία est. Quodsi ergo sub initium diei totius Chiliastici jamjam innotesceret, quid circa vesperam ejusdem futurum esset; illud sane, quod circa vesperam foret, ἀπροσδόκητον vocari nequireret. Monet igitur vers. 12. Apostolus, πῶς in tempore προσδοκᾶν καὶ σπεύδειν debere appropinquantem τῇ περυσίᾳ τῆς τοῦ Θεοῦ ἡμέρας, quippe quæ cum primis impiis & empæctis, qua initium, medium & finem ἀπροσδόκητος futura, & furis nocturni instar, inexpectatò adventura sit. Mora quippe & intervallum mille annorum tollit τὸ ἀπροσδόκητον rei, sub horum exitum futuræ; at morula & horula unius diei non tollit. Colligo terminos hoc pacto: *Quacumq; dies ob inopinatam cæli, elementorum ac terræ παρέλευσιν comparatur cum fure in nocte, illa ipsa dies non modo qua initium, verum etiam qua finem sui comparatur cum fure in nocte. Atqui dies adventus Domini.* E. Minor ex penetralibus textus, ritè inspectis, elucet. Major autem contra Chiliastas maximè stringit, utpote supponentes, quod finalis sæculi consummatio non in initio regni millenarii, sed in fine demum ejusdem futura sit. Id quod non potest non intelligi ex verbis Archichiliastæ, in der Bekandtnuß Qu. 81. Werden sie in solchen tausend Jahren auf Erden Kinder zeugen? R. Ja. Sie sollen nicht unzeitige Geburt gebähren; denn sie sind der Saame der gesegneten

ten des Herrn / und ihre Nachkommen mit ihnen / Es. LXV. 20. 23. LXI, 9. Qu. 82. Werden denn ganz und gar keine Böse mehr auf Erden seyn? &c. Ja. Aber sie sind nur Teiche und Lachen / die gefalzen bleiben / und müssen dem Königreich Zion gehorchen / Ezech. XLVII, 11. Es. XXXIV, 12. LX, 12. 14. Zach. XIV, 16. 20. Hoc sane Ecclesiae statu per mille annos durante, τὸ ἀπεσοδόκητον extremi diei nimis laxè protenderetur, imo tandem expiraret.

VIII. Collustrat hæc, quæ disputo, oraculi nostri Classici, aliorumque locorum, de eadem materia substrata agentium, parallelia penitus adæquata. Quod si namq; in animo resederit dubium, nondum apparere, qui ἀπεσοδόκητος sit extiturus dies extremus, quem προσδοκᾶν jubeantur pii; hoc ipsum Dominus vigilare jubens, & in Textu nostro aliqua similitudine utens, dirimit. *Filius hominis*, inquit, *ita est, ut quispiam, qui peregrè abiens relicta domo sua dataq; servis suis potestate, ac suo cuiq; opere, janitori mandavit, ut vigilaret.* Nimirum expectari subinde potest Dominus absens ac peregre profectus; nec idcirco tamen determinata est adventus Dominici hora. Adeo προσδοκήσις generalis τὸ ἀπεσοδόκητον, qua momentum temporis tale, non excludit. Certus est reditus ipse Domini nostri J. C. isque maturior; at dies reditus incertus, at hora reditus incerta, incognita, inopinata. Unus dies latet, ut observentur omnes.

IX. Si ergo nescimus, quando Dominus domus veniet, prædicente ipso in Textu nostro, & tamen subito veniet; seqq. satis diuturnum istud ac mille annorum intervallum cum subitaneo hoc adventu componi non posse. A. E. B. Hutterus noster Qu. 4. Comp. Theol. cum aliis huc refert præsentiam Judicis fulguream, Matth. XXIV, 27. Unde negat, conflagrationem mundi passuram esse aliquam temporis moram. *Quicquid igitur antea nescitum fuit, & tamen subito,*
instar

instar fulguris, ab oriente exeuntis, & usq; in occasum apparentis, est praeſto; id ipsum qua certum, qua definitum, quaq; ipſo tubicini ſeptimi limite (von der ſiebenden Posaunen Anfange / da die 1000. Jahr angehen und ausgeblasen werden / biß die ganze Posaune aus ist / lib.cit.pag.124) determinatum temporis momentum per interjectam mille annorum moram non potuit expectari. A. dies finalis ſaeculi conſummationis. E. Minorem ex allegato loco Hutterus dedit probatam.

X. Το συνέχον autem majoris hoc corroboratur modo, ſi intueamur denuo in Textum noſtrum ab initio allatum, ſique luſtremus ejusdem circumſtantias, una cum locis parallelis. Anne non ergo ſpatium reſipiscendi impiis poſt tempus gratiæ præcluſum daretur, ſi dies Domini jamjam adveniſſet, & deinceps tamen, poſt ejus initium uſq; ad finem ejusdem, tantum reſtaret interſtitium? Sed enim iſtud vigilandi aut pœnitentiam poſtliminio agendi ſpatium, poſteaquam adventus ſuus jam aut in fieri aut in facto eſſe conſtituitur, diſertè excludit Salvator ultimis Textus noſtri verbis: *Ne, cum ἐξαίφνης repente venerit, inveniat vos dormientes.* Unde novus pullulat Syllogiſmus: *Si nimium ſero vigilant ſervi, quos Dominus inopinato redux invenit dormientes; ſiq; nimium ſero tum clauditur & cuſtoditur domus, cum ἠμερόκοιτος inopinato veniens eandem diffregerit, & abſtulerit theſaurum; ſeqq. poſt adventum Domini, cum apparuerit dies illius magna, tempus gratiæ ac pœnitentiæ præcluſum eſſe, ac nihil, niſi tempus vindictæ, juſtitia gloriaq; (ſi modo tempus nominandum eſt, ac non potius æternitas) reſtare; atq; ita interſtitium Chiliaſticum, quod inter adventum iſthunc & finem mundi interceſſurum eſſe creditur, merum ens rationis vocari debere. A. E.*

XI. Pertinent huc omnino virgines fatuæ, quibus poſt adventum Sponſi præcluditur janua. Imo ſi Marcum cum Luca potiffimum componimus, & in timore Domini penſitamus, quonam uterque contextu verba

Dicti nostri Classici consignaverit; illustris similitudo LA-
 QVEI rem totam mirificè comprobat Luc. XXI, 35. Quam
 inopinato hic aves, futuri securas, irretit, intricat, ca-
 ptat; tam inopinato veniet dies extremus SUPER
 OMNES IN TERRA HABITANTES; dies nempe non
 alius, quam *ille, quo cælum & terra transibunt.* Id quod im-
 mediata connexio vers. 31. & 32. apud Marcum edocet,
 qui propterea τὴν ἡμέραν ἐκείνην emphaticè nominat. Ef-
 fluit hinc illatio: *Quacumq; dies ad instar laquei veniet super
 omnes in terra habitantes, illa dies non potest per integrum annorum
 millenarium ulli in terra habitantium fuisse nota.* A. *Dies
 παρελεύσεως cæli ac terra instar laquei veniet super omnes in ter-
 ra habitantes. Ergo illa dies non potest per integrum annorum
 millenarium ulli in terra habitantium fuisse nota.*

XII. Subjicit Salvator apud Lucam huic similitudi-
 ni, quam de laqueo attulerat, sequentem parænesin ver-
 su immediatè sequente 36: *Vigilate itaq; OMNI TEM-
 PORE.* Unde nobis ejusmodi confurgit ratiocinium:
*Quicumq; vigilare jubentur omnî tempore, illi nullo sanè tempore,
 & ita nec intra mille annorum seriem, aut ante eorundem vel
 exordium vel exodium de die interitus cælorum ac terra possunt
 esse certi. Atqui omnes Christiani vigilare jubentur omnî tem-
 pore. Ergo. Sequela Majoris firma est; quandoquidem is,
 qui tempus omne dicit, nullum ejus articulum excipit.
 Minor verò est Christi, qui verbis Textus nostri eam vo-
 luit esse contiguam Marc. XIII, 37. Quod vobis dico, id
 omnibus dico: Vigilate! Nascitur hinc indivulso nexu (quan-
 doquidem cum universalitate temporis, quo vigilandum
 est, universalitatem subjectorum, quæ vigilare debent,
 jungit Salvator) subsequens collectio: *Si omnes Christiani
 vigilare debent, seqq. quod nulli (ne quidem maxime pii &
 electi) in antecessum noverint diem παρελεύσεως cæli ac terra,
 nedum eundem ab initio millenarij computare aut definire possint.*
 A. ve-*

A. *verum primum* (οὐκ οἶδατε, πότε ὁ καιρὸς ἐστίν; Quodcunque autem πὸ πότε jam inde usq; à mille annis haud fuerat nescitum; de eo non poterat dici οὐκ οἶδατε) E. *et posterius*. Et ita ignoratio finis seculi manet confutatio Chiliasmi. Id quod oportuit demonstratum.

Memoriale

II.

ENS RATIONIS CHILIAETERISTICVM TANTO
 CONSTANTIVS A NOBIS EXPLODETVR; ANALOGI-
 QVANTO ATTENTIVS SECVNDVM INDVBI- STICVM,
 TATAM TEXTVS NOSTRI, QVAM CVM ALIIS
 SCRIPTVRÆ LOCIS OBTINET, ANALOGIAM
 CONSIDERABIMVS TVM INOPINATI EJVSD-
 DEMQVE VLTIMI ADVENTVS CHRISTI AD
 DIEM ILLVM VLTIMVM, QVO MVNDVS IN-
 TERIBIT, DETERMINATIONEM, TVM VTRI-
 VSQVE NOVISSIMORVM, RESVRRECTIONIS
 MORTVORVM JVDICIIQVE EXTREMI UNI-
 TATEM, UNIVERSALITATEM, INDIVULSAM-
 QVE CVM DIE OMNIVM EXTREMO CVMQVE
 MVNDI CONSVMMATIONE συνακροσῖαν SIVE
 CONTIGVITATEM.

§. I.

Commentitiam annorum, inter adventum Christi ad iudicium & finem mundi interjacentium, chiliada Dicti nostri cæterorumq; super eadem materia agentium parallelismus omnium solidissime prosternit. Expendatur, amabo, in timore Domini ante omnia INOPINATI EJVSDIQVE VLTIMI ADVENTVS CHRISTI AD DIEM ILLVM VLTIMVM, QVO MVNDVS INTERIBIT, DETERMINATIO. Geminum in Textu nostro extat πότε &c. nimirum vers. 33. Οὐκ οἶδατε, πότε ὁ καιρὸς ἐστίν, & vers. 35. Οὐκ οἶδατε, πότε ὁ Κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται. Illi gemino πότε, quod de adventu Chri-

B 3

sti

sti usurpatur, respondet in Textu Lucæ parallelo emphaticum, demonstrativum & significantissimum τὸτε, cap. XXI. vers. 27: Et τὸτε TVNC videbunt Filium hominis venientem. Quale, inquis, τὸτε? Regerit versus immediate antec. 26^{tus}. tale, quo vires caelorum commovebuntur. Ast hoc non est aliud τὸτε, quam ἡ ἡμέρα ἐκείνη, qua caelum & terra transibunt; neque aliud, quam inopinata & furis instar veniens ἡ ἡμέρα κυρίας, qua οἱ ἔρανοὶ ροιζήδων παρελεύσονται, caeli cum stridore transibunt, 2. Petr. III, 10. h. e. dies illa omnium novissima, quâ mundus interibit.

II. Qua itaq; DEVS revelans conjunxit, homo ne separet. Sed diem subitaneum inopinatumq;, imo diem unicum unicū adventus CHRISTI secundi & diem consummationis mundi DEVS conjunxit. E. Dico notanter: Adventus Christi secundi. Veluti enim unicus tantummodo dies est adventus ejusdem primi: Ita & unicus tantummodo est, quo ἐκ δευτέρου conspicietur, Hebr. IX, 28. isq; dies συντελείας τῆς αἰῶνος seu finis seculi. De hac ipsa συντελεία, non secus, ac de excidio templi deq; signo παρουσίας Christi (id quod eruditi interpretes ex iterato articulo τῆς observant) quaestionem discipuli proposuerant in Textu parallelo; apud Matthæum c. XXIV, 3. Conveniunt itaq; interrogativum & redditivum. Salvator vers. 36: Περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ τῆς ὥρας ἔδειξτε οἶδε, de die illa & illapse hora (nimirum τῆς συντελείας τῆς αἰῶνος, h. e. consummationis mundi finalis ac ultimatae, de qua interrogastis) nemo scit. Neq; alia, quam hac die vers. antec. 30. prænunciat futurum, ut videant Filium hominis venientem in nubibus caeli cum potentia & gloria multa.

III. Οὐκ οἶδαμεν, πότε ὁ κύριος οἰκίας ἔρχεται, ingeminamus cum nostro Textu. Cæterum adventus ac praesentia τῆς τῆς Θεῆς ἡμέρας desselben Tages Gottes / erit talis, δι ἣν, propter quam & per quam caeli conflagrantes solventur, & elementa aestuantia liquefcent, 2. Petr. III. 12. Si itaq; per illam diem

diem DEI, quando illucescet, & per adventum seu presentiam eius cæli conflagrantes solventur, & elementa astuantia liquefcent, seqq. intra hujus diei intervallum aliquod (quod juxta textum nostrum est hora aliqua, seu serò, seu circa mediam noctem, seu circa gallicinium, seu mane affutura) venturum esse Christum, & intra ejusdem diei intervallum cum Ipsius adventu mundi conflagrationem conjunctum iri. A. E. Stabilit ulterius firmitudinem hujus argumentationis τὸ ἄγνωστον, τὸ ἀπόκρυφον ἢ τὸ ἀπεσδόκητον adventus, quod antea operose evicimus. Nunc inculcamus denuò, id, quod inde usque ab auspicio mille annorum toti mundo cognitum fuit, inexpectato advenire, tempusve resipiscentiæ præcludere securis hominibus non posse; id autem posse, quod uno eodemque die accidit; cujusmodi esse narratur Sponsi adventus ad nuptias, Matth. XXV. 13.

IV. Ὁ Κύριος ἔρχεται, ait in dicto nostrati ipse Judex. Ἡ ἐξ ἡμεῶν, dixit Petrus l. c. Ἡ ὥρα ἔρχεται, idem ait Judex, Joh. V, 28. Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem ejus, & prodibunt qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui verò mala fecerunt, in resurrectionem condemnationis. Et rursus cap. v l. 39. 40. 44. Hæc est voluntas ejus, qui misit me, Patris, ne quid perdam ex omnibus, quæ dedit mihi, sed resuscitem illa in ἐσχάτη ἡμέρα. Hæc est voluntas ejus, qui misit me, ut omnis, qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & ego suscitabo eum in ἐσχάτη ἡμέρα. Perspicua certe hæc testimonia, & modo ne mens læva aut præjudiciis occupata fuerit, Chilietitas maxime stringentia, combinare fas duxi. Patet inde resurrectionis mortuorum unitas, universalitas, & ejusdem ad diem omnium extremum restrictio; quæ quidem tria apologo mille annorum esse ἀουδύναται, res ipsa loquitur.

V. Resurrectionis unitas inde liquet, quod Redemptor dicat in singulari: Venit hora, in qua. Effluit hinc argumentum

mentum: *Quæ resurrectio intra horam τῆς ἐσχάτης ἡμέρας peragetur, illa non poterit esse gemina, neq; ita duplicari, ut prima sub initium Chiliados, altera sub finem ejusdem immineat. A. resurrectio mortuorum. E. Ad hanc unitatem attendentes, in Symbolo Apost. nos credere confitemur ἀνάστασιν resurrectionem (in singulari, non ἀναστάσεις, aut resurrectiones in plurali) mortuorum. Et in Nicæno quilibet Orthodoxorum hanc dicit sententiam; Προδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν. Expecto resurrectionem, non resurrectiones mortuorum. Repeto, quæ dixi: Cum hac unitate resurrectionis non sunt conciliabilia hodiernorum Millenariorum dogmata. Duplicat enim, imo planè triplicat Antesignanus resurrectionem futuram, propriè dictam (nam de extraordinaria quidem & impropriè dicta jam parum controvertitur) Wahrheit des herz. Reichs part. I. p. 99. Durch die Todten / welche vor den tausend Jahren gerichtet werden / sind nicht diejenige zu verstehen / die nach den tausend Jahren vor Gott erscheinen müssen; sondern es werden solche Todten verstanden / die an Bosheit alle andere übertreffen / und über welche der andere Todt völlige Macht hat. Dann gleichwie eine Auferstehung der Gerechten ist / die vom Johanne ἀνάστασις ἡ πρώτη, die Auferstehung / die da die erste ist / genannt wird / da alle Glaubigen / in welchen Christus gelebet / und die durch den Todt ins Leben hindurch gedrungen seyn / und die Heiligung vollendet haben in der Furcht Gottes / tausend Jahr eher / als die andern Todten / zum Leben aufstehen / und von dem andern Todt schlechter Dings frey gesprochen sind: Also ist auch eine vorhergehende Auferstehung (die man doch nicht mit der H. Redens-Art der ersten Auferstehung / die allein den Glaubigen zukommt / benennen soll) da die extrem-Unglaubige und gottlose verboßte Mord-Geister / die das Maß der Bosheit vor andern erfüllet haben / zur Verdammniß erwachen / und dem andern Todte / das ist / dem feurigen Psuhl schlechter Dings übergeben werden. Statuit proinde pag. 112. eine particulier-Auferstehung. Idem Bekannniß Qv. 88. Bleiben dann
annoeh*

annoeh einige Menschen auf der Welt? &c. Nein; sondern es kommt darauff die allgemeine und allerlezte Auferstehung aller übrigen Todten / welche so lang in dem ersten Todte gelegen / biß die tausend Jahr vollendet worden / davon Johannes also saget: Und ich sahe die Todten beyde klein und groß stehen vor Gott / Apoc. XX, 12. Hæc ille.

VI. Sed enim, uti *indistractam resurrectionis unitatem*, ita nihilominus *eiusdem universalitatem* afferit Salvator, quando ait: *Venit hora, in qua πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις audient vocem eius, & prodibunt.* Concludo sic: *Si simul & una eademq; hora omnes, qui in monumentis sunt* (nempe secundum verba sequentia, & qui bona fecerunt, & qui mala; & fideles, & infideles & pii & impii, & iusti & iniusti. Vide sis eandem subdistinctionem Dan. XII, vers. 2. Joh. III, 18.) *prodibunt è monumentis; seqq. resurrectionem mortuorum nihilofecius universalem, quam simultaneam fore.* A. E. Neu quis argutetur, resurrectionem aliquam certorum piorum & fidelium hic excludi, ruminatur notanter signum omnis cap. VI, 40. *Omnis, qui videt Filium & credit in eum, habet vitam aternam, & ego suscitabo eum τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.* Hunc resurrectionis catholicismum Athanasianum quoq; Symbolum magno consensu profitetur, & τῇ παρεσίᾳ, inqviens, πάντες οἱ ἀνθρώποι ἀναστήσονται μετὰ τῶν σωμάτων αὐτῶν. Et Aug. Conf. art. 17. disertè affirmat, *Christum MORTVOS OMNES resuscitaturum esse.*

VII. *Indivulsam porro resurrectionis ad diem omnium extremum restrictionem* comprobatur Salvator: *Suscitabo eum IN NOVISSIMO DIE.* Confer Joh. XI, 24. 25. Pari sensu de Daniele memoratur, quod sit staturus in forte sua *יְהִי עַל עֵשֶׂת הַיָּמִים* in fine dierum, c. XII, 13. i. e. quando finientur dierum, mensium, annorum, omniumq; temporum dimensiones: seu mavis (ut locus capiti Danielitico parallelus Apoc. X, vers. 5. 6. reddidit) quando *χρόνος ὅτε ἔσται ἔτι.*
C Inde

Inde sic inferimus: Si resurrectio Danielis omniumq; fidelium fiet τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ die novissimo, i. e. ejusmodi die, qui sit finis dierum, & post quem tempus non sit amplius; sequitur, resurrectionem isthanc ad determinatum illum finem à DEO esse restrictam, & consequenter nec retrahì posse, nec Daniele m ullumve fidelium eandem per integram Chilieteridem anteversum esse.

VIII. Diētis nunc addi & junctim opponi Chiliaftis debet JVDICII QVOQVE EXTREMI UNITAS, UNIVERSALITAS ET INDIVULSA CVM RESVRRECTIONE MORTVORVM SECVLIQVE CONSVMMATIONE συνακολλῶσα sive CONTIGVITAS, omninò ita sese habens, ut juxta collationem locorum Biblicorum huc pertinentium dies judicii, dies resurrectionis, & dies consummationis seculi sit una eademq; dies. Intueamur, amabo, denuò in nostrum Textum, ubi de inopinata adventus Christi ultimi die agi, extra omnem dubitationis aleam ponimus. Qvalis autem ἡ ἡμέρα ἐκείνη αἰφνίδιος, ἡ ἐφ' ἡμᾶς ἐπισησομένη, veluti quidem Lucae parallelographia tanti momenti rem exprimit cap. XXI, 34: Qvalis, inquam, illa? Respondet versus 36us. non aliam, quam hanc esse, quā consistemus coram Filio hominis. Patet igitur ex hac eapse nostri textus inspectione & consideratione ταυτότης seu identitas illius diei, quo coeli transibunt, ac illius diei, quo stabimus coram Filio hominis. Unum est hoc judicium, non geminum, non aliud in initio, & aliud in termino seu fine millenarii habendum; sed illud ipsum, quo J. C. judicabit vivos & mortuos κατ' ἐπιφάνειαν suam & regnum suum, 2. Tim. IV. 1. quandoquidem una insuper est DIES (non una plures) quam statuit DEVS, qua judicaturus est orbem terrarum in justitia per virum, quem definiit, Act. XVII, 31. IN ILLA DIE reddet justus Judex repositam justitia coronam Paulo & omnibus, qui diligunt illustrem apparitionem ejus, 2. Tim. IV, 8. & ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ sermo Christi damnabit incredulos,

credulos, Joh. XII, 48. Hæc est *ἡμέρα κρίσεως*, Matth. XI, 22. 24. & passim appellata; Hæc *ἡμέρα ὀργῆς* Rom. II, 5. Hæc illa DIES, quando judicabit DEVS occulta hominum, juxta Evangelium Pauli per JESVM CHRISTVM, *ϣ. 16.*

IX. Eadem judicii extremi *unitas* magis evidens nobis evadet, si cum ea conferatur & solidè pensitetur *ejusdem universalitas*. Uti enim judicaturus est DEUS ORBEM TERRARVM uno die, *quem statuit*, prout audivimus: Ita ille dies, *qui veniet tanquam laqueus super OMNES in terra habitantes, non alius est, quam ille, quo stabimus coram Filio hominis*. Exin sequitur omninò, unum tantum, idque Catholicum, esse judicium, non duplex (quo alii circa mille annorum auspicia, alii verò circa terminalia judicentur) *Comparebimus OMNES coram tribunali Christi, ut reportet unusquisque, quod egit per corpus, sive bonum, sive malum, 2. Cor. V, 10.* Proinde hic omnes simul concludemur, nemine, ne Paulo quidem, hinc excipiendo. OMNES GENTES congregabuntur coram *Judice*, separaturo oves ab hœdis, fideles ab infidelibus, pios atq; electos ab impiis, Matth. XXV, 32. Hoc unicum judicium, in pantocritico die peragendum, in duplex divellunt, utpote partim in initio, partim in fine millennii futurum, adeoq; universalitatem ejusdem infringunt vanitatum istarum defensores. *Barth. des R. p. 88: Das Gericht / zu welchem die Beruffene Auserwehlte und Glaubige mit Christo zur Zeit der tausend Jahre kommen sollen / ist von dem Gericht / so nach den tausend Jahren des Reichs Christi wird gehalten werden / unterschieden.*

X. Cæterum *Messet* esse *συντέλειαν τῆς αἰῶνος*, qua nempe *triticum in horreum Christi colligetur, zizania verò in caminum ignis conjicientur*, Matth. XIII, 30. 33. 40. Salvatoris ipsissimi effato edocemur. Apparet hinc, judicium extremum, quo nempe tam triticum in horreum colligetur, quam zizania in ignem æternum conjicientur, cum resurrectione

mortuorum (qvæ idcirco audit ἀνάστασις κρείσσεως, quantumvis ex parte condemnandorum duntaxat ita dicta, Joh. V, 29.) atq; adeò cum ipsa mundi συντελεία inseparabiliter connexum iri. *Quodcumq; igitur iudicium in ipsa mundi συντελεία fiet, & cujus latam sententiam ipsa statim executio tum sequetur, cum iudicati aut in aeterna gaudia, aut in aeterna supplicia abibunt; quodq; a deo Filius hominis in adventu suo ultimo gloriose habebit; id ipsum iudicium non potest salva verbis divini veritate dirimi a mundi συντελεία, neq; mille annis hanc antecedere. Atqui iudicium πάντων τῶν ἐθνῶν, οὐζιῦν αἰῶνος, ac hædorum, priorum αἰῶνος, ac impiorum, est tale; id quod mirè dilucidat, præter alia argumenta hermenevtica, collatio particulæ τότε, vers. 34. 37. 41. 44. 45. Tunc dicet Rex &c. Tunc respondebit &c. & particulæ καὶ, ὕ. 46. ET abibunt, hi in supplicium, iusti v. in vitam æternam. Ergo.*

XI. Accedit clara admodum Salvatoris sententia, quod *triticum & zizania VSQVE AD TEMPVS MESSIS mansura sint. Jam vero ex verbo ipsius proprio MESSIS EST CONSVMMATIO MVNDI.* Igitur ante hanc non potest iudicium esse factum. Post iudicium nempe mixtura talis bonorum & malorum non amplius obtinebit. In iudicio quippe iustitia divina id exequetur, quod Paulus prædicat 2. Theff. I. 6. 10. His zizaniis, in messe demum comburendis, accensendus necessario est Anti-Christus, quem Dominus abolebit τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, claritate adventus sui, 2. Theff. II, 8. Inde novum in formam redigimus Syllogismum: *Si zizania ipseq; Anti-Christus in eadem mundi συντελεία, quam combustio in camino ἡ κόλασις αἰῶνος immediatè sequitur iudicabuntur; seqq. quod iudicium zizaniorum & Anti-Christi non mille annis hanc συντελείαν antecessurum, sed huic indivulso nexu coniungendum sit. Atqui verum est antecedens. Conf. Matth. XIII. 40. 41. 42. ubi verba reperiuntur extantissima: Sicut colliguntur zizania, & igne comburuntur:*

runtur:

runtur: Ita fiet in consummatione seculi hujus. Emitteret Filius hominis Angelos suos, qui colligent e regno ipsius omnia scandala, & eos, qui operantur iniquitatem, & projicient eos in caminum ignis. Illic erit ploratus & stridor dentium. Adde Matth. XXV, 46. Et abibunt hi in supplicium aeternum. De Anti-Christo autem recole id, quod jamjam astruximus ex 2. Theff. II, 8. Ergo & consequens.

XII. Excipis, Chiliastas mixturam bonorum & malorum, usque ad finem mundi mansuram, non negare. Warh. der herz. N. p. 116: In dem Anfang des grossen tausendjährigen Gerichts-Tages bleiben noch gute und böse auf der Welt; am Ende aber desselbigen Tages bleiben keine übrig. &c. Quod una manu datur, id altera tollitur. Statuunt enim, potentiora zizania seu homines extreme impios resuscitados illico sub initium Chiliados tolli; die Teiche und Lachen aber/die gefalzen bleiben / müssen dem Königreich Zion gehorchen. Bef. Qv. 82. und sind in den 4. Vertern der Erden / Qv. 84. Qvalis ergo hæc mixtura? Præterea de Anti-Christo verba sic habent: Warh. p. 116: Im Anfange des grossen Gerichts-Tages Christi werden die Kinder der ersten Auferstehung / die kurz vorher auferstanden / ihren endlichen Gnaden-Lohn und prærogativ zum Reich empfangen; die extreme Gottlosen aber / als das Thier und der falsche Prophet mit ihren verfluchten Gliedern den endlichen Zorn-Lohn zum feurigen Psuhl. Enimvero si ante messem & finem mundi non extirpabuntur zizania, sique non abolebitur Pseudopropheta seu Anti-Christus ante ἐπιφάνειαν τοῦ παραπίστου Christi in eapse messe & fine futuram; ecce! in auras abeunt hæc dogmata, analogiæ Scripturæ penitus adverstantia. Quorsum hæc? Ut pateat invicta veritas discursus hujus: Quæc. novissima indissolubili nexu conjunctum in Scriptura dicit, ea separare nos non decet. Atqui hæc novissima, resurrectionem, judicium, finem mundi, item judicium, damnationem aeternam & vitam aeternam, Scri-

ptura indissolubili nexu conjungit. E. Confer de his Dn. D. NEVMANNI Dissert. de Chiliafmo subtilissimo §. 19. & seqq. nec non Dn. D. WEISSII Disp. de Chiliafmo subtili §. 16. & seqq.

XIII. Certe Augustana nostra Confessio articulo jamdum laudato XVII. tria isthæc *τὰ ἐξῆς*, consummationem mundi, resurrectionem mortuorum & judicium extremum itidem conjungit, non secus, ac Symbolum Athanasianum, in quo hæc leguntur verba: *Inde venturus est judicare vivos & mortuos. Ad cuius adventum omnes homines resurgent cum corporibus suis, & reddent de factis propriis rationem. Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam; qui verò mala, in ignem æternum.* Sed enim Confessionis vere augustæ apertissima sunt verba: **QVOD CHRISTVS APPAREBIT IN CONSUMMATIONE MVNDI AD IVDICANDVM, ET MORTVOS OMNES RESVSCITABIT; PIIS ET ELECTIS DABIT VITAM ÆTERNAM; IMPIOS AVTEM HOMINES AC DIABOLOS CONDEMNABIT, UT SINE FINE CRVCIENTVR.** Vide rint nunc assertores Chiliados, qui concilient hæc: *a) Christus apparebit in consummatione mundi; & Christus apparebit mille annis ante consummationem mundi.* Contradictio in aprico est: quandoquidem Confessores gloriosissimi per consummationem mundi nihil aliud intelligunt, quàm illum ipsum mundi finem, cum quo connectitur tum piorum vita æterna, tum impiorum ac Diabolorum infinitus cruciatus, ceu verba sequentia perspicuè docent. Ast apparere in hoc ita designato fine mundi, & apparere mille annis ante hunc ita designatum finem mundi, sunt manifeste opposita. *β) Christus apparebit ad iudicandum ita, ut piis & electis det vitam æternam; & Christus apparebit ad iudicandum ita, ut regnum in terris gloriosum erigat. γ) Christus apparebit ad iudicandum ita, ut impios homines ac Diabolos condemnet, ut sine fine crucientur; & Christus apparebit ad iudicandum ita, ut liget & in abyssum*

abyssum projiciat Satanam inde solubilem. Adeoq; apparitio Christi secundum A. C. cruciatus Satanæ non nisi infinitos & æternos, quibus nempe vita æterna ab augustis Confessoribus opponitur; secundum Chiliaſtas vero inſuper ligationem τὴν καιρικὴν ſeu temporariam & projectionem in abyſſum ſecum affert. δ.) *Chriſtus in conſummatione mundi ad judicandum apparens mortuos omnes reſuscitabit; & Chriſtus in conſummatione mundi ad judicandum apparens mortuos omnes non reſuscitabit; ſed eos tantum, quos ſub initium millennii nondum reſuscita verat.* Beſ. Qv. 88. Alle übrige Todten / welche ſo lang in dem erſten Tode gelegen / biß die tauſend Jahr vollendet worden.

XIV. Viderint porro, qui componant ſua dogmata cum verbis articuli citati ultimis, de quibus hætenus, cum in ſe perſpicua ſint, damnosa liſ fuit mota: *Damnant & alios, qui nunc ſpargunt Judaicas opiniones, quod ante reſurrectionem mortuorum pii regnum mundi occupaturi ſint, ubiq; oppreſſis impiis.* Chiliaſmum craſſum hic damnari, tum hodierni Chiliaſtæ, quos ſubtiliſſimos vocitant, tum eorundem Hyperaſpiſtæ concedunt. Sed & mille annos ibidem potius κατὰ πρᾶγμα, quàm κατὰ τὸ ὄνομα taxari, ſupponimus. Nam id quidem certe ſufficit, ſi error aliquis κατὰ πρᾶγμα alicubi refellatur. Præterea non craſſos tantum, verum etiam ſubtiles errores a Majoribus noſtris beatiffimis in A. C. fuiſſe repudiatos, apprime conſtat; imo nec eos tantum, qui explicite ibi nominantur, ſed & homogeneos, aut eos, qui per regulas bonæ conſequentiæ ex illis, qui rejiciuntur, emanant. V. g. dum art. XII. reprobatur explicite in Anabaptiſtis dogma de inamiffibilitate Spiritus S. reprobatur idem in Calvinianis: dum refelluntur nominatim art. I. Antitrinitarii vetuſtiores; refelluntur etiam recentiores v. g. Sociniani, quantumvis hi Confeſſionis exhibitæ tempore nondum extiterint. Nec enim damna-
toria

toria hæc sententia tam propter personas dogmata, quam propter dogmata personas ferit.

XV. Num igitur hodierni Chiliastæ spargant Judaicas opiniones, in eo positas, quod ante resurrectionem mortuorum pii regnum mundi occupaturi sint, ubiq; oppressis impiis, vexata hodie quæstio est. Affirmative ad eam non respondere equidem, salvis aliorum judiciis, ab omni partium studio alienus, & vi veritatis coactus, non possum. Objicis: At Recentiores sanctum potius, quam Judaicum, nobis describunt Chiasmum. R. Primicerius eorum part. 2. der Wahrheit des herrl. R. pag. 120. manifestè & coram oculis mundi confitetur, opinionem suam de regno millenario esse Judaicam, id assertivè pronuncians, daß die Juden vollkommlich in ihrem Geiste überzeugeet seyn / daß solche Dinge (vom herrl. Reiche) noch nicht erfüllet sind / und Krafft der in H. Schrift ewig-zeugenden Wahrheit noch müssen erfüllet werden. Urget quippe, Judæos summopere scandalizari in Christianis eo, quod hi diese Verheissungen von dem herrl. Reiche des heiligen Messiaë unrecht / und gegen den Sinn des H. Geistes erkläreten. Et non multo ante pag. 119. suspirat: Ach! Kenneten die Juden Jesum Christum in dem Stande seiner Erniedrigung / als sie ihn kennen in dem Reiche / in welchem Er noch seine Herrligkeit zeigen soll vor aller Welt / zc. so wäre es eine köstliche Sache zc.

XVI. Judicet nunc, qui volet, an hoc non sit *isdaïzev*, feu mavis, doctrinam spargere Judaicis opinionibus (nam Aug. Confessio in plurali loquitur) annumerandam. Cæterum quod Judæi Chiliasticas opiniones dudum foverint, & regnum Messiaë sui expectati mille annorum circuitu descripserint, instar omnium evidenter docet LIGHT-FOOT. Hor. Hebr. in Matth. p. 225. ubi tradit, receptum penes illos esse dogma עתיד הקב"ה לחדש עולמו אלף שנים *renovaturum tunc temporis DEVM mundum per mille annos.*

nos. Confer ea, quæ tradiderunt Viri in hoc literaturæ genere versatissimi Dn. D. CARPZOVIVS in Progr. Paschali, vel ab Autore der Warh. part. 2. p. 117. & seqq. allegato, & Dn. D. PFEIFFERVS Gerechten Sache pag. 203. & seqq. ubi uterque annotat, Judaicas opiniones non solum de Chiliafmo crasso, in delitiis carnalibus posito, verum etiam de subtili interpretandas esse, nedum hunc penitus excludere, quandoquidem Judæi cordatiores hunc illi præferant. *Non desiderant* (ait Maimonides) *Sapientes & Propheta dies Messia, ut mundo universo dominantur, neq; ut imperent Christianis, neq; ut à gentilibus extollantur, neq; ideo, ut edant & bibant, & carnaliter gaudeant; sed ut legi ejusq; studio unice vacare possint, & quod tum futurum non sit, qui eos vexet, & impediatur, quo minus se digne præparent ad consequendam vitam aternam.* Et p. p. *Illo igitur tempore non erit fames, nec bellum, nec invidia aut contentio, siquidem bonitas copiosissime effundetur, & omnis generis delitia instar pulveris aderunt, nec quisquam in re alia, quam in cognitione DEI occupabitur. Et propterea omnium erunt sapientissimi, & cognoscent res absconditas, ipsamq; adeo Creatoris sui scientiam attingent, quantum quidem humana vires patiuntur, quia dictum est: Repleta est terra scientiâ Domini, sicut aquæ mare operientes.*

XVII. Si igitur Judaicæ sunt opiniones (uti sunt) quod ante resurrectionem mortuorum pii regnum mundi occupaturi sint, ubi oppressis impiis; æquidem constanter affirmo, Millenariorum hodiernorum opiniones esse itidem tales. Nec falsum loquitur testimonium, qui hoc dicit. Hæc nimirum ipsissima est sententia notati Primipili, quod pii ante resurrectionem mortuorum, nempe ultimam & cum fine mundi conjunctam (de hac enim sola locuti erant in thesi Confessores; igitur nunc etiam in antithesi hæc ipsa venit intelligenda) sollen tausend Jahr auf Erden und über die Erden regieren / Warh. part. I. pag. 45. Eo
D tendunt

tendunt verba der Bekännniß Qv. 82. Werden denn (in solchen tausend Jahren) ganz und gar keine Böse mehr auf Erden seyn? R. Ja. Aber sie sind nur Teiche und Lachen / die gefalzen bleiben / und müssen dem Königreich Zion gehorchen. Ezech. XLVII, 11. Es. XXXIV, 12. LX, 12. 14. Zach. XIV, 16. 20. Conf. Warh. part. 1. p. 78. ubi huc applicat istud Matth. V, 5. Seelig sind die Sanftmüthigen / dann sie sollen das Erdreich besitzen: nec non istud: Seine gesegnete Erben das Land / Pf. XXXVII, 22. imo & istud Dan. VII, 11. 12. 27. Wann es mit den Thier-Reichen aus ist / so muß doch Macht und Gewalt unter unter dem ganzen Himmel den Heiligen des Höchsten gegeben werden / und alle Gewalt wird ihnen dienen und gehorchen zc. Warh. part. 1. pag. 80. Neque aliud sibi volunt, quæ sequuntur pag. 136. So hat das untere Jerusalem doch wieder eine Herrschaft über andere auff Erden / indeme die ganze Welt dem Königreich Israel unterworfen ist / und alle Gewalt und Macht unter dem ganzen Himmel dem heiligen Volck des Höchsten dienen und gehorchen muß.

XVIII. Ex his & aliis multo pluribus judicet quilibet, an non millennii sectatores hodiernum doceant, *pios ante resurrectionem regnum mundi occupaturos esse.* Occurris autem, vernaculum exemplar, idque a D. Christiano Pontano in Comitibus prælectum, adhibere hanc phrasin ein weltlich Reich / non, ein Reich der Welt / oder auf der Welt zc. atq; adeo intelligi à Confessoribus non modo regnum mundi, sed & mundanum, mundano more vid. per arma perque seditionem acqvirendum, & mundano more administrandum, perinde, ac truces Anabaptistæ, contra quos hæc antithesis damnatoria maxime directa sit, eo tempore armatâ manu impios opprimere studuerint; at enim vero nihil minus, quam tale, sperare Chilietitas. Bekânt. Qv. 5. Ist solches Reich ein fleischliches irrdisches Reich? R. Nein; denn also spricht Christus: Mein Reich ist nicht von dieser Welt / Joh. XVIII. 36. R. a) Latinum exemplar, quod nihilofecius, ac Germanicum, Cæsari

Cæsari à D. Pontano, lectione peracta, exhibitum & in manus traditum fuit (Vid. Saub. mirac. A. C. p. 191.) constanter legit REGNUM MVNDI; qui quidem terminus non mundanum modo, sed & spiritualem, qui prætenditur, administrandi modum in regno mundi supponere potest. Hunc autem Chiliaftas nostros arrogare Sanctis millenarii sui Alumnis, §. antec. patuit. Proinde, cum vernacula phrasis ein weltlich Reich per Latinum exemplar satis explicetur, e quidem non video, quoniam interpretandi jure eadem ad mundanum, imo bellicum & cruentum hujus regni administrandi modum unice debeat restringi. β) Fac, jure exceptionem hanc niti historia Anabaptistarum, qui id temporis regnum mundi mundano more & per arma quæsierint, qui que Confessoribus Beatis ansam hujus antitheseos scribendæ suppeditarint: Enimvero ne sic quidem generale vocabulum exemplaris Latini a possessione generalis & indefinitæ significationis suæ de turbabitur. Fac, amabo, prætextum isthunc Chiliafticum rusticos atque Anabaptistas juvisse in ciendis adversus Magistratum seditionibus; inde tamen nondum plene sequitur id, quod tam certo tamque indubitato a secus sentientibus supponitur, hanc nempe fuisse Anabaptistarum opinionem, quod regnum mundi non nisi mundano, bellico & cruento more sit occupandum. Contrarium sane ex antecedente articulo XVI. patescit, ubi damnantur iidem Anabaptistæ eo, quod interdicannt civilia officia (quæ inter etiam *ἡ bellare, militare διαπόνησις* ponitur) Christianis. Hoc volo dicere, eos, qui damnantur à Confessoribus ob opinionem, quod bella Christianis plane interdicta sint, non potuisse ab iisdem damnari ob opinionem, quod regnum mundi per bella veniat occupandum.

XIX. γ) Esto tandem, fanaticos istos periculosissimis his opinionibus Judaicis sequiori etiam tempore ad turbas Monasterienses fuisse extimulatos,

prout Sleidanus Comment. lib. 10. p. 275. ex libro eorum, cui rubricam fecerant *Restitutio*, allegat, *regnum Christi futurum esse ejusmodi ante supremum judicii diem, ut pii & electi regnent, impiis omnino deletis ubiq;: item, licere populo Magistratum abrogare; non tamen attendendum modo existimavero ad malum dogma de regno mundi, verum etiam ad pejorem dogmatis hujus applicationem & praxin. Illud non excludit, verum potius includit, imo prætexit spirituales occupandi atqve gubernandi famosi istius regni modum (ecquid enim non excogitat ὁ Μυροπικίτης? ecquid non incrustat, quando ad imponendum hominibus in Angelum lucis sese transformat?) Hæc vero deinde in pejus abit, & ejusmodi fructus est, ex quo Pseudopropheta cognoscitur. Non itaqve mirum, quod de utroque occupandi regni istius modo, mundano & spirituali, fuerat explicabile, ad mundanum duntaxat, & civilem seu politicum, imò dirum, seditiosum, bellicum & cruentum ab animis misere excæcatis atqve dementatis abripi, & ad hunc solum applicari. Enimverò non tantum ad applicationem hanc bellicam & cruentam; verum etiam, id quod Confessionis litera indicat, ad opinionem ipsam periculosam, ambidextram, & de utrovis occupandi istius regni modo interpretabilem, sine ulla dubitatione respexerunt.*

XX. Objicis, etiam oppressionem impiorum, ictu gladii peragendam, & cum cæde cruenta cumqve obtruncatione impiorum conjungendam intelligi; at talem oppressionem aut obtruncationem ab hodiernis regni millenarii patronis haudquaquam svaderi, ac proinde eos virgula hac damnatoria Confessionis minimè feriri. Respondeo per αὐτόπρητα Chiliastica Barb. part. 1. p. 115. Alle diese Feinde / welche in denen letzten Gerichten mit dem Schwerdt Christi getödtet worden / kommen nach ihrer Seele in den ersten Todt. Nach ihrem Leibe aber werden sie theils von den Vögeln des

des

des Himmels gefressen / theils aber elendiglich hingeworffen / daß sie zu Mist und den Menschen zum Greuel werden. Id quod probari putat Autor ex Apoc. XIX. 21. Jer. XXV. 33. Es. LXVI, 24. pag. 121. & seq. Lib. eod. p. 86 : Die auferstandene Heiligen werden nach vorhergehender Vertilgung ihrer Feinde das Reich antretten / und 1000. Jahr mit Christo regieren 2c. Bekant. Qv. 41. Werden dann alle diese Feinde Christi durch die Erscheinung seiner Zukunfft umgebracht werden? R. Ja. Id quod, ceu ex p. 115. Warh. part. I. jam percepimus, non de animalibus modo, sed & corporibus eorundem expositum voluit. Warh. part. I. p. 36. Wie vormahls zu Noæ Zeiten eine Sündfluth des Wassers war; Also ist jeso eine Sündfluth des Bluts / die biß an die Zäune der Pserde bey sechzehnhundert Feldwegs gehet. Provoco nunc ad calculum Lectoris dextrè animati, & expecto decisum quæstionis, num oppressionem impiorum, cruenta cæde peragendam, hæc φορτικὰ ἀκυσματα parum denotent.

XXI. Quid multa? Ex dictis sole meridiano clarius apparet, Chiletitas hodiernos utiqve spargere Judaicas opiniones, quod ante resurrectionem mortuorum pii regnum mundi occupaturi sint, ubiq; oppressis impiis. Judaicas certe has esse hypotheses, nemo non fatebitur, qui modum probandi easdem, tum Judæis, tum Chiliaftis nostris familiarem, animadvertet. In exempla ire si juverit, plus vice simplici utrobq; paria fieri deprehendemus. R. ISAAC in ספר הזוהר אמונה sive libro, quem appellat munimen fidei cap. 6. iis, quæ futura credit in diebus Messiaë, accenset תיית המתים resurrectionem mortuorum. Probationem accersit ex notissimis testimoniis, Esaiano c. XXVI, 19. Reviviscant mortui tui &c. & Danielitico c. XII, 2. Multi, qui dormiunt in pulvere terra, evigilabunt &c. Addit recutitus: ועתידות להתקיים בהכרח כי לא איש אל ויכזב: וכלן מעידות

ומנידות שעדיין לא בא משיח המיועד מפי הנביאים ע"ה אשר
 ומהנהנו מחילים *Hactenus recensita ejusq; generis vaticinia alia
 citra ullam contradictionem nondum impleta esse constat; imple-*
buntur autem olim necessario; nec enim DEVS hominis instar
se habet, ut mentiatur. Quamobrem omnia testantur clami-
tantq;, nondum venisse illum Messiam, quem Propheta (super eos
pax) ore suo prädixerunt, cujus adventum nos prestolamur.
 Eadem loca allegat Chiliasta pro probanda mortuorum resur-
 rectione suum millenarium antegressura *Barth. part. i. pag. 101.*
III. 112. Idem ipse testimonia V. T. plura, quæ ad Chilia-
smum detorquet, nondum esse impleta, confidenter asseve-
rat, pag. 120.

XXII. R. ISAAC paulo ante de adventu Messiae
 fabulatur, שהיה שלום ושלוה בכר העולם אחר מלחמות, גוג ומגוג
 quod post depugnatum bellum cum Gog & Magog
 futura sit pax & tranquillitas in orbe universo. Confer editio-
 nem Wagenfeilianam *Tel. ign. pag. 81.* Pari certamine in
 adventu Christi, & quidem sub finem millennii deletum iri
 Gog & Magog tradit Chiliasta. *Bef. qv. 84. 85. 86.* Judæi de-
 nique regnum Messiae sui mille annos duraturum in Talmude
Mass. Sanhedr. c. XI. ex Psal. XC. 4. ubi mille anni cum die
heri praterito conferuntur, observante Dn. D. Pfeiff. in Sce-
pticismo p. 372. probatum eunt: Ovum ovo similis es-
se nequit, quam probatio Chilieteridos in Bef. qvæst. 63.
ubi Autor loco Davidico Ps. XC, 4. etiam Petrinum jungit 2. Petr.
III. 8. Quodsi hæ non sunt opiniones Judaicæ, nescio e-
quidem, quænam tales sint, quæve potiori jure tales vo-
citari mereantur.

XXIII. Viderint igitur judaizantes hi Doctores, qui
 opinionibus suis portentosis cum art. XVII. A. C. conve-
 niat. Ego certe convenientiamprehendere nondum po-
 tui. Officit enim illis articuli thesis; officit antithesis.
Hæc, dum spargunt opiniones manifeste Judaicas, quod
 ante

ante resurrectionem mortuorum pii regnum mundi occupaturi sint, ubiq; oppressis impiis; id quod haftenus perspicue edocui. *Ill*a verò, dum docent, quod Christus non in consummatione mundi ea, qua mortuos omnes resuscitabit, sed potius mille annis ante hanc consummationem mundi, ad judicandum resuscitandumq; duntaxat aliquos, sit compariturus. Orthodoxi inhærent Confessioni è salvifico DEI verbo haustæ, credentes ac docentes, apparitionem Christi fore inopinatam (fulguris subitò micantis, sponsi subitò adventantis, & Domini peregrè profecti, domum redeuntis, instar) consummationem mundi fore inopinatam (furis instar) judicium extremum fore inopinatum (laquei instar) resurrectionem mortuorum fore inopinatam (doloris parturientis instar) κεφάλαιον τ̄ λεγομένων. Finis mundi per integrum annorum millenarium ante, quam fiat, haudquaquam erit cognitus, nisi ipsum os veritatis, & ea, quæ in Textu nostro classico habentur, mendacii arguere velimus. ἦ. Ut adeò ignoratio extremi diei maneat nobis confutatio Chiliasmi, maneatq; excitatio ad vigilandum excipiendumq; cum gaudio eum, quem perversi hujus mundi finem potius acceleraturum, quam ultra tam feram mille annorum revolutionem prorogaturum esse, præeunte DEI verbo, confidimus. Ex Orthodoxis nostris Theologis, qui Chiliasmum novellum ab A.C. art.17. esse damnatum asserunt, sunt venerandi THEOL. WITTEB. in der Christe Lutherisch. Vorstellung pag. 176. & seqq. Dn. D. DEVTSCHMANN. in der Ubeleinstimmung pag. 517. & seqq. Dn. D. PFEIFF. loc. cit. Dn. FRID. ULRIC. CALIXT. Tr. de Chiliasmo §. 198. pag. m. 161. ac Dn. D. GEBHARD. THEOD. MEIER. in Castigat. injustæ Animadv. §. 114. pag. m. 193.

Memoriale
III.
DIALOGI-
STICUM.

SI HODIERNI ERGO CHILIASTÆ EXPLICA-
TIONEM, QVAM IN CAPVT XX. APOCALY-
PTICVM NOVIS PLANE ^{εὐρήμασιν} INTVLERE,
TVM NOSTRI, QVOD DE IGNORANTIA
DIEI OMNIVM EXTREMI AGIT, TVM CÆTE-
RORVM, QVÆ CLARIORA SVNT CAPITE XX.
APOCALYPSEOS, DICTORVM BIBLICORVM
ANALOGIA METIRENTVR; PRÆCLARE,
CREDO, CVM IISDEM AGERETVR. ID QVOD
BREVI DIALOGO EVINCAM, FAXO.

CHILIASTA. Suntne ista vera, mi Frater, quæ audio,
quibusq; pomæria Sionis hodie personant, vos ni-
mirum, utcunq; τὰ χίλια ἔτη Apoc. XX. concedentes, san-
ctum tamen Chiliasmum inficiari? ORTHODOXVS. Ita
est, ut dixisti. Neq; enim ulla seqvelæ ratio nos adigit,
ut audiamus Te cum Tuis argumentantem: *Dantur mille
anni. E. Datur Chiliasmus.* Nexus utiq; inter locum bi-
blicum, de mille annis dudum præteritis agentem, &
Chiliasmum (quem Tibi Sanctum placuit dicere) futu-
rum, nullus admitti potest. Vocabulum χίλιοι solum,
uti ipse agnoscis, Chiliasmum haud probat: nisi si (præ-
fiscini dixero) ex vocabulo μύριοι Myriasmum exsculpere
quis annitatur. Deinde velim expendas id, quod dicam:
Caput XX. Apoc. quod Achillem esse Tuum arbitrare,
sententiam tuam magis prosternit, quam suffulcit. *Si
nemo præsciet id tempus, quo sedebit super throno Christus Ju-
dex, a cuius conspectu terra & cœlum fugiet, locusq; ipsis non
invenietur v. 11. Si nemo præsciet id tempus, quo judicabun-
tur mortui secundum opera ipsorum, v. 12. siq; nemo præsciet
id tempus, quo mare reddet mortuos &c. v. 13. sequitur, re-
gnum Chiliaisticum, quæ vos hodie docetis, in illo capite mi-
nime omnium promitti. Ecquæ enim, amabo, ignoratur, quod*
iam

jam sub millennii initio præcognitum, quod jam sub millennii initio toti mundo manifestatum, quodq; ratione eventus ad certum certi temporis limitem, ad finem nempe millennii, determinatum putatur? Non potest profecto regnum vestræ designari, quin anni ac diei extremi individuum speciatim definiatur. At enimvero stat sententia. De die illa, deq; hora nemo scit, nec Angelus, imò nec Filius exinanitus. Proin χίλια ἔτη hujus capitis quamvis potius aliam, quàm vestram, sibi interpretationem poscunt. CHIL. Sed vestram, mihi crede, difficultates itidem premunt insuperabiles. ORTH. Tales modò videntur aut ingeniis, organa sensuum exercitata nondum habentibus, aut glosas speciosas, navaturientes, atq; in scholis Mysticorum aliorumve Heterodoxorum natas præ infallibili textu æstimantibus, aut alia ratione præconceptarum opinionum nube occupatis, parumve in simplicitatis orthodoxæ cognitione & praxi genuina confirmatis. CHIL. Adversatur vobis ante omnia Caput antecedens XIXnum, cujus versu 20. tam Bestia, quàm Pseudopropheta in stagnum ignis, sulphure ardens, conjecti dicuntur. Ecquî porrò, mirum! ante tempora Constantini, circa quæ mille annorum initium vos plerunq; figitis, Bestia & Pseudopropheta, i. e. regnum Papale Ecclesiasticum cum suo capite potuerunt adorari, aut character Bestiæ accipi, si ante tempora Constantini nondum fuit Bestia, nec Pseudopropheta; verum tribus post seculis demum ista Bestiæ adoratio circiter suum habuit initium? ORTH. Confundis ordinem temporis cum ordine visionis. In cap. XX. nova, & ab anterioribus distincta visio est, quæ describitur. Id quod si præfracte negas, concedas oportet, ipsum mundi finem initio mille annorum haud paulo anteriorem esse, eo quod jam supra cap. X, 6. ille fuerit descriptus. Proinde lapsus quoq; Babelis Bestiæq; ac Pseudo-

E

pro-

prophetæ projectio in stagnum ignis potuerunt cap. antegresso decimo nono esse descripta, licet capite hoc vigesimo nova de mille annis & illorum consequentibus agens visio repræsentetur. CHIL. Remanet tamen & firmis defixum radicibus hæret dubium meum, quod de charactere & adoratione Bestiæ moveram. Ecquæ ergo circa tempora Constantini aut Martiani potuit character Bestiæ suscipi, aut ipsamet Bestia adorari, cum eo tempore, à quo vos initium mille annorum supputatis, Bestia, hoc est, regnum Papale Ecclesiasticum nondum extiterit, sed tribus post seculis demum suum habuerit ortum? ORTH. Quasi vero Paulus non scripserit, mysterium iniquitatis suo tempore JAMDVM ἐνεργείας, 2. Theff. II, 7. & quasi Johannes ipse de suo tempore non fuerit attestatus, Præcursores Antichristi, Hæresiarchas, jamdum adesse, 1. ep. cap. II, 18. Etsi ergo Antichristus magnus quæ virilem ætatem, uti loquimur, ante tempora Constantini aut Martiani nondum in mundo fuit; sufficit, quod τὸ ἔργον τῆς ἀντιχριστοῦ πνεύματος ἤδη ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, *spiritus Antichristi jamdum in mundo extiterit*, velut iterum loquitur Johannes ep. I. cap. IV, 3. His ita sese habentibus, omnis ille, qui ante tempora Constantini M. credidit spiritui, non confitenti Jesum Christum in carne venisse, credidit etiam spiritui Antichristi. Et tales, qui τὸ ἔργον τῆς ἀντιχριστοῦ πνεύματος crederent, minimè gentium fuerunt decem persecutionum insigniorum Martyres οἱ πεπελεκισμένοι, de quibus loquitur ἡ ἀποκάλυψις V. 4. verùm spiritui Antichristi dexterrime hi restiterunt. CHIL. Vix leviter strictum hoc modo dubium meum, nedum omninò summotum est. ORTH. Necdum his verbis summoveri omnino debuit. Expecta verò, quo consilio id responderim. Sive enim Martyres, qui ante tempora Constantini M. fuerunt πεπελεκισμένοι, sive Confessores, qui post tempora Constantini M. non adora-

adora-

adoraverunt Bestiam, respiciantur; sive illi, qui regnaverunt cum Christo sub initium chiliados, sive illi, qui sub decursum ejusdem, attendantur, perinde est. Volo dicere, quod etiam intra hanc chiliadem, & dum illa in regno gratiæ decurrit, animæ utrorumque in cœlesti regno & gloria sive beatitudine cœlesti vixerint. Simili res utcunq; inclarescet. Quemadmodum Ex. XII, 40. filii Israël in Ægypto dicuntur habitasse per 430. annos, videlicet, non simul & semel omnes, verum successivè per annorum horum defluxum ibidem commorati: Ita quoq; h. l. per mille annos dicuntur illi, qui non adoraverant Bestiam, neq; idololatriam Antichristianam exercuerant, regnasse; ut ut non simul & semel omnes inde usq; ab initio chiliados regnarint. Sufficit, quod intra decursum chiliados pervenerint ad hoc cœleste regnum. Uti enim post ejus decursum non desièrunt regnare; ita nec omnes simul & semel circa ejus initium cœperunt regnare.

CHIL. Enimverò aliud ex alio se emergit dubium. Dic mihi, quid sibi vult masculinum *ὄντινες*? Anne non arguit, per *ψυχὰς* intelligi homines? Quid *ἐζησαν*? Anne non idem, quod *ἀνεζησαν*? ORTH. Mallem, significationem horum verborum, hoc ordine, & hoc constructionis tenore positorum, non temerare. Quia *ψυχὰς* denotant *animas*: vocabulum *ὄντινες* denotat *Qui*: *ἐζησαν* denotat *vixerunt*; non *revixerunt*. Nulladum nos urget necessitas, ut Grammatica analogiâ derelicta ad anomalam confugiamus. Textus ipse est mensura. Huic nihil addendum, nihil detrahendum.

CHIL. At enim si vestra expositio valet, eventus huic vaticinio parum utiq; respondet. Ecquæ enim ligatio Satanæ, obsecro, ab anno Christi 453. quo circiter Concilium Chalcedonense habitum fuit (tametsi hoc alii intra annum 451. locare malint) usque ad annum Christi 1453, quo Constantinopolis expugnata,

E 2

& im-

& imperium Gogiticum atqve Magogiticum in ipsis Ecclesiæ penetralibus stabilitum fuit, duraverit; cum Satanas nunquam minus ligatus, nunquam magis solutus, & ex permisso DEI in Ecclesiâ grassatus fuerit, quam intra epochas illas. Multa paucis: Anne non intra hujus millennarii intervallum omnium pestilentissimas hæreses ipsumq; Anti-Christum in templo DEI sedentem ac undiquaque prædominantem excitavit? ORTHOD. Obtineret aliquid hæc tua exceptio, si ligationem Satanæ aliam, quam duntaxat comparativè talem intelligeremus. Ligatus est Satanas circiter aut post imperii Constantiniani limitem, quando videl. non amplius furere poterat persecutione violenta, uti quidem sævierat in Ecclesiam per seculorum anteriorum decursum: quando econtrario Ecclesia Christiana mirum in modum dilatata, quando delubra paganorum destructa, altaria diruta & concremata, quando idololatria gentilis eliminata libriq; magici combusti fuere. Atq; ita ligatio Satanæ intelligitur in habitudine status Ecclesiæ *εις τὰ πρόσω*. Nunc etiam in ordine ad *τὰ ὀπίσω* intelligetur. Subjungit enim textus vers. 8. & 9. pugnam cum Ecclesia Gogiticam & Magogiticam, a Satana excitandam. Antequam igitur hanc excitaret, quam dudum machinatus fuerat, ligatus certe fuerat. Quantumvis itaque per decurrentem illam periodum non fuerit ligatus, qua persecutionem Ecclesiæ fraudulentam, ab hæreticis & Anti-Christo magno excitatam; sufficit, fuisse ligatum ita, ut persecutione violenta eam aggredi tunc nequiret, seu mavis, cum ipso Textu loquar, vers. 3. *ἵνα μὴ πλανήσῃ τὰ ἔθνη ἐπὶ* ut gentes non amplius seduceret, puta, ad *πελεκισμὸν* ipsiusmet Romani imperii eo pacto continuandum. CHIL. Ita vero nec terminus a quo, nec terminus ad quem mille annorum juxta vos certus aut probe definitus erit; id quod indicio est, explicationem
vestram

vestram sibi parum constare, cum tamen Apostolus in sua quemque sententia velit *πεπληροφορηθαι*. ORTHOD. Complementa divinarum promissionum sæpe non simul & semel à nobis possunt animadverti, eo, quod res nostræ humanæ durationem haud obtineant permanentem, sed fluxam & successivam modo. Interim sufficit, quod tam initium, quam finis mille annorum Apocalypticorum datis epochis sat commode respondeat. Initium quidem per ea, quæ antecedunt, de ligatione Satanæ, hoc est, inhibitione ulterioris *πελεκισμῶν* & persecutionis Ecclesiæ violentæ; finis autem per ea, quæ immediatè sequuntur mille annos, imperium nempe Gog & Magog, circumventum castra Sanctorum & civitatem dilectam (Constantinopolin, Ecclesiæ Imperiiq; sedem) occupantium. Quid, amabo, clarius? Quicquid enim per solutionem Satanæ innuitur, ejusdem oppositum nihilo secius per ligationem Satanæ innuatur, oportet. Solatur itaq; Filius DEI hac visione Ecclesiam, sanguine Martyrum, qui vitam suam usq; ad mortem non dilecturi essent c. XII II. in tribus prioribus seculis insigniter tingendam, hac Satanæ ligatione, hac *πελεκισμῶν* Ethnicorum per mille annos duratura cessatione, & hac *ζωῆς καὶ βασιλείας* cœlestis participatione, per istud ligationis millennium Martyribus & Confessoribus obtinenda; cumque futurum esset, ut post decursum mille annorum rabies Gogitica & Anti-Christiana ipsam iterum exerceret infestaretque, erigit suos funesto hostium exitu, fore prædicens, ut super Gog & Magog ignis de cœlo descendat, ac Diabolus in stagnum ignis ad Bestiam & Pseu-phetam conjiciatur, judiciumq; universale, resurrectio universalis, ipsaq; mundi consummatio & finis rerum omnium maturetur, ubi cœlum novum ac terra nova, ubi cœlestis Hierosolymæ gaudia Capitibus subsequenti- bus XXI. & XXII. ipsis quam certissime sint parata. En

tibi scopum visionis principalem! CHIL. Pono cornutum: Aut hoc mille annorum regnum pertinet ad Ecclesiam triumphantem, aut militantem. Sed per hæcenus dicta videtur abs te referri ad Ecclesiam militantem, cui halcyonia & cessationem persecutionum truculentarum Filius Dei polliceatur. E. non ad triumphantem. ORTHOD. Datur tertium. Pertinet ad utramque. Si quidem hæc non est Ecclesiæ in plures species pluresve Ecclesias, verum unius Ecclesiæ in diversos modo status, diversaq; accidentia distinctio. Hinc Scriptura toties permutatim ea, quæ Ecclesiæ triumphantis sunt, militanti tribuit. Et certe regni gloriæ seu cœlestis positio non est simpliciter & pro diverso respectu regni gratiæ negatio. Promittit ergo Filius Dei hic Martyribus & Confessoribus regnum gloriæ, idq; à fluxu millennii, qui regno gratiæ competit, denominans, præmium Ecclesiæ triumphantis ac solatium militantis certo modo combinat. Hoc igitur à ligatione Satanæ, mille annos duratura; at illud à βασιλεία beata Martyrum Confessorumque intra istud millennium (non exclusa tamen ulteriori duratione, imo æternitate) futura desumit. Quod enim ad triumphantem attinet, sancti cœlites non amplius regnum mille annis terminabile possident, sed æternum. Apoc. XXII, 5. Fluxus itaq; ac terminus millennii hujus consolatorii & requietorii, quo ligandus Satanæ ac πελεκισμός Ethnicus sedandus veniebat, quodq; Filius DEI h. l. promittebat Ecclesiæ adhuc in terris militanti, non incongrue simul triumphanti vendicatur. CHIL. Imbibe fodes dexterius, quæ hic interpolo: Definita Chilas non est ipsa æternitas. Hanc ergo qui in loco jam præfente intelligit, illam destruit. ORTH. Non destruit. Attende igitur ad id, quod subjiciam. Si Deus pium jam Theologum beate obdormiscere sineret, & intra viginti à morte ejus annos certis Ecclesia halcyoniis frueretur

retur

retur; anne igitur non de eo liceret dicere: Hic interea dum Satanus certa ratione ligatus fuit, cum Christo vixit ac regnavit per viginti annos? Uti ergo non excluditur per eos, quos dico, viginti annos ipsa gaudii cœlestis, quod ille percipit cum Christo, æternitas: Ita nec in nostro textu. Adeo diversitas respectus omnem, quæ aliàs inter Chiliadem atque æternitatem intercedit, contradictionem, ceu dicunt, virtualemente in denominando perimit.

CHIL. Ecquos putas esse cæteros mortuorum, qui non ἀνέζησαν, donec consummarentur mille anni? Anne non illi sunt resuscitandi demum in fine mundi, cum Christus Judex sub initium chiliados Martyras, Sanctos electos & extreme impios resuscitaverit? **ORTH.** Minime gentium. Sic nimirum convelleretur analogia fidei de unitate resurrectionis novissimæ. Sed sunt mortui in peccatis, quales Ethnici idololatræ Eph. II, 5. Sunt adoratores Bestiæ, qui Martyribus & Confessoribus jamjam nominatis opponuntur. Sunt λοιποὶ illi, qui non resipuerunt ab operibus manuum suarum, ut non adorarent dæmonia & simulacra aurea & argentea, & ærea, & lapidea & lignea, quæ neque videre possunt, neque ambulare. Apoc. IX. 20. Hi non ἀνέζησαν, non revixerunt, neque resurrexerunt, ἀναστάσις nempe τῆ πρώτης (quæ est à morte spirituali ad vitam spiritualem progressio, & cujus immediata hic subnectitur mentio) idque, donec consummarentur mille anni; Sie wurden nicht wieder lebendig / bis tausend Jahr vollendet wurden / nach den tausend Jahren aber viel weniger: perinde, ac filia Saulis Michal, quæ usque ad diem mortis sterilis mansisse memoratur 2. Sam. VI, 23. post mortem multo minus enixa est infantem. Uti enim beati cœlites post mille annos regnare & vivere non desinunt: Ita nec hi post mille annos desinunt mori, δις nimirum ἀπεθανόντες, Ep. Jud. 5. 12. morte spirituali & æterna. Illi βασιλεύσουσιν εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων, regnante

regnant in secula seculorum, cap. subseqv. XXII, 5. Hi subsunt servituti mortis in secula seculorum. Ut adeò antithesis inter Martyras & Confessores, in cœlis ζώντας cum Christo; per mille annos βασιλεύοντας ex una parte, & hos λοιπὰς τῶν νεκρῶν, idololatrias nempe & adoratores Bestiæ τὰς σὺν ἀναζήσαντας, nec μέρῳ ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ ἔχοντας ex altera parte, sit longè apertissima. CHIL. Hoc ipsum nego & pernego, per primam resurrectionem spiritualem illam, à peccatis quæ fit, intelligi oportere. Propriè dicta intelligitur, non metaphorica, uti & propriè dictum regnum, & propriè dicta Sanctorum vita, per spatium mille annorum duratura. ORTHOD. Crede mihi, πρώτον ψεῦδος tuum hoc est, resurrectionem propriè dictam hîc intelligi. Age verò, fidem faciam assero. α) Enim ἀνάστασις propriè dicta est corporum; hæc ψυχῶν. β) Illa non est causa vitæ æternæ (quandoquidem etiam impii resurgunt, verum ad iudicium condemnationis & mortis æternæ) hæc autem est ejusdem causa. Et enim qvî partem in ea habet, super eo mors secunda non habet potestatem. γ) Absonum plane foret, ita resuscitata à morte corpora, eademq; clarificata & immortalia, etiamnum liberos intra decursum isthunc Chiliaisticum progignere, quod probatum itis ex Es. LXV, 23. δ) Absonum, Gogum & Magogum ad mortem quæerere immortales. ε) Absonum (hoc unum expendas, velim) animas Sanctissimorum Martyrum & Confessorum, visione beatifica gaudentes, corporibus eorum reddi, ut vitam animale per tantum temporis διάστημα, idque vel extra cœlum visionisq; illius beatificæ statum, vel simul in cœlo & cum intuitiva visione, his in terris degant. ζ) E contrario stylo Johanneo spiritualis, quam nos in textu nunc præsentem invenimus, resurrectio est consona, Evang. cap. V, 25. nec non Paulino Eph. V, 14. CHIL. Euge! Euge! Nihil durius hoc verbo. Martyres & Confessores
non

non amplius sunt in morte spirituali. E. nec resurgunt à morte spirituali. Non habent amplius partem in regeneratione eò, quod misérias hujus vitæ dudum liqverint à tergo. ORTHOD. Tametsi Confessores ac Martyres, qui jam sunt beati cœlites, non resurgunt à morte spirituali, h. e. non regenerantur; habent tamen partem in regeneratione seu resurrectione à morte spirituali. Anne enim, obsecro te, non habent qua plenissimam fruitionem *τὴν μερίδα τῆς κλήρας τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί* Col. I, 12? Anne non habent qua promissorum omnium complementum *μερίδα* aut *κλήρον* in verbo DEI? (quæ phrasis extat Act. VIII, 21.) Anne non habent partem in baptismo, itidem regenerationis organo, ejusdemq; effectu? Habent utiq; partem in resurrectione spirituali, utpote cujus fructum, nempe vitæ æternæ gaudia, nunc percipiunt. Habent partem in eâ, non ut labiles amplius aut relapsuri in mortem spiritualem; verum ut tales, qui peccare amplius non possunt. Vin' hoc uberius declarem? Quam planum & facile intellectu est, cum dicitur, quod beati cœlites habeant partem in ipso Christo & cum Christo Joh. XIII, 8. cœlesti Davide 1. Reg. XII, 16. tam perspicuum tamq; facile perceptu est, cum dicitur, eosdem habere partem in Christi redemptione aliisq; ejus beneficiis, utut jam dudum præteritis aut consummatis. Inter hæc autem beneficia regeneratio seu vitæ spiritualis donatio & acquisitio, quæ *ἀναστάσεως* atq; *ἀναζήσεως* nomine h. l. venit, non postremum obtinet locum. Res allata similitudine patefcet. Ecquis, obsecro, vetat dicere, quod filius hæres adhuc partem habeat in beneficio paterno ac dispositione hæreditaria, quantumvis ea vel viginti abhinc annis facta sit, & vel decem abhinc annis filius ejus fructum seu effectum perceperit? Ita subditus in beneficio Principis, utut dudum percepto, aut ejus certe fructu, nihilo-

F

minus

minus adhuc partem habere potest. Ita civis partem habet in generatione parentum honestorum, utut dudum præterita, cujus tamen fructu sive effectu gaudere nondum desinit. Neq; aliter vir doctus etiamnum partem habet in assidua studiorum suorum cultura, quæ tamen jam dudum, videl. tempore juventutis, superata esse potest. Quibus observatis liquidius, credo, apparebit, quid sibi velit Johannes, quando ait *ꝛ. 6. Beatus & sanctus, qui habet partem in resurrectione primâ. In iis secunda mors non habet potestatem; sed erunt Sacerdotes DEI & Christi, & regnabunt cum illo mille annos. Regnabunt, i. e. felicissimè agent & bene beateq; vivent, neque amplius servituti illi probrosæ peccati & mundi subjacebunt.* CHIL. Sed enim adducitur hæc prima resurrectio ceu præmium aliquod & gratiosa remuneratio fidei pristinæ, quam Martyres & Confessores antehac servarant, nec non passionum, quas ob testimonium JESV ac verbum Dei exantlarant. Cogita itaq; num possibile sit, resurrectionem spiritualem sive regenerationem ejusmodi remunerationis loco hic promitti posse. ORTH. Quod scopus Filii Dei sit, h. l. resurrectionem primam, ceu præmium aliquod & remuneracionem gratiosam adducere, frustra dicitur, cum non probetur. Hoc, hoc additur ceu præmium fidei & persecutionum exantlatarum; hæc, hæc gratiosa sistitur remuneratio, quod dicuntur *vivere & regnare cum Christo.* Cæterum resurrectio prima specificat potius subiecta viventia & regnantia cum Christo; tantum abest, ut effectum aliquem passionum & afflictionum antea exantlatarum designet. Imo non specificat modo subiecta viventia & regnantia cum Christo, videlicet Martyras & Confessores; verum etiam causa simul est, ob quam illi vivant & regnent cum Christo. Causam autem vitæ æternæ regenerationem esse, analogia clariorum Scripturæ

ræ

ræ locorum abunde comprobat. Eph. V, 14. Joh. III, 5. V, 25. Sic igitur parorama tuum hermenevticum in præsentia inde emanat, quoniam illud, quod pro causa vitæ æternæ proq; specificatione subjectorum æternùm viventium allegatur, pro præmio afflictionum exantlatarum Tute apprehendis & sine ratione solida venditas. CHIL. Gemina tamen resurrectio in textu extat, prima nempe Martyrum & Confessorum; altera verò eorum, qui revixerunt consummatis mille annis. Expunge mihi hæc Spiritus S. oracula. ORTH. Ignosce verbo: Non sunt hæc oracula Spiritus S. quæ in textum potius inferuntur, quam inde efferuntur. Vna, non gemina, in versibus quinto & sexto, traditur resurrectio; & cohærentia est hujusmodi: *Ceteri verò mortuorum non revixerunt, donec consummarentur mille anni. Hac (qua nimirum λοιποὶ isti non revixerunt, quæ caruerunt) est resurrectio prima.* Quæso te, num animadvertis tandem hanc cohærentiam? Expende stylum Johanneum, & confer alias quoque propositiones demonstrativas apud hunc Evangelistam. Patebit sane, particulam *δεικτικὴν* sive ostensivam ad ea, quæ immediate antecesserant, repetenda, recolenda, ruminanda lectorem subinde remittere. Vide Evangelium cap. III, 18, 19. VI, 28, 29. 38, 39. XVII, 2, 3. XX, 30, 31. XXI, 23, 24. Vide etiam Epistolam I. cap. II, 22. V, 20. Ecquid ergo mirum, idem objectum, eandemq; rem significatam voce *ἀνάστασις* insinuari, quæ voce *ἀιέζησαι* paulo ante insinuabatur? Sepone itaq; præjudicium de duplici resurrectione, quod antea Tute textui forinsecus intuleras. Sepone abusum Theologiæ Mysticæ, nec sensum præsentis loci literalem, quantumvis tropico *ἀναστάσεως* vocabulo intentum, in vacuas, ut ita dicam, anagogias detorque. Sepone præposteram interpretandi consuetudinem, qua dogmatica ex Prophetis, iisdemq; ob-

scerioribus, testimoniis astruere adhuc laborasti. Ita nempe & in hoc textu unicam invenies resurrectionem improprie dictam, & in aliis nihilofecius unicam, proprie dictam, tam respectu impiorum, quam piorum sive electorum (*πῶς ἢ πικέυων* dicitur) omnium talem, in novissimo die futuram Joh. VI, 39, 40. coll. cum V, 28, 29. Hanc resurrectionis novissimæ unitatem si ex clarissima Scripturæ luce agnovisses, non certe dualitatem, nedum triplicitatem resurrectionis (dum eam, quæ est extreme impiorum, quamq; sub initium chiliados fore putas, primæ illi denuo contradistinguis) excogitasses. Ita vero mirum non est, ex alia in aliam tendere cespitationem, quotquot præ simplicitate analogiæ fidei anagogiam Theologiæ Mysticæ confidentius sequuntur. CHIL. Fac me missum. Opto Tuam Tibi conversionem. ORTHOD. Optato potius hanc Judæis Tuis; seu mavis, curato universalem & simultaneam eorum conversionem. Ego quidem certe cum ipsis, tum Tibi eam ex animo precor. Sed ehodum! cave deinceps tot testimoniorum Scripturæ V. & N. T. ipsiusq; adeo petitionis secundæ in Oratione Dominica perversionem. Neque enim hæc aliud, quam insignem cum ex-cæcatione Tua conjunctam pertinaciam arguit. Quorsum accedit acerbior *ἐξερσησμός* eorum, qui ex clarioribus Scripturæ oraculis & universa fidei analogia Te erroris crassissimi dudum convicere. Id quod non mentis modo, sed & voluntatis Tuæ vitium est. CHIL. Putasne Tu, me in ipsum fidei fundamentum impingere illudve subversum ire? ORTHOD. Paciscere prius cum Mart. Chemnitio LL. part. I. pag. 3. qui non dubitat vel Irenæi Chiliafinum errorem in fundamento vocare; antequam à me rationem asserti hujus exposcas. Interim si vis me scapham nominare scapham, utiq; Te quod antenus in fundamento errare affirmo; idque, si non directe, ad summum indirecte

recte

rectè subversum ire. Defendis enim ejusmodi errorem, ex quo errores fundamentales dogmatici, numero pene infiniti, non possunt non emanare. Subministro exemplum. Negat quis existentiam bonorum Angelorum, errore ab initio nondum fundamentali; quodsi vero tot perspicua verbi divini testimonia, quæ existentiam hanc invicte probant, proæretice convellat, & sensum eorundem manifestissimum præfracte adulteratum eat; tum vero fit, ut error hujus ex accidenti & indirecte fundamentalis evadat. Negatio enim divinæ veritatis cum fundamento fidei organico consistere non potest. Gemina de Te Tuiq; similibus non possum, quin judicem. In quot enim fidei articulos pedem hæctenus impegeritis, ab aliis affatim commonstratum fuit. Opto igitur, ut errorum vestratium cum hermenevticorum, tum dogmaticorum hydram, seu mavis cum Apostolo loquar, gangrænam hæctenus longe lateq; serpentem excremini, ac palinodiam in tempore meditemini. CHIL. Mitior te Hieronymus erat, qui de Chiliasmo tot Sanctorum Patrum Comm. in Jerem 19. ita scripsit: *Licet hanc sententiam non sequamur; tamen damnare non possumus: quia multi Ecclesiasticorum virorum & Martyrum eam tenuerunt, & unusquisq; in sensu suo abundet, & Domini cuncta judicio referventur.* ORTH. Idem vero Hieronymus Comm. in eundem Prophetam cap. 31. ait: *Delirant, qui auream atq; gemmatam suspirant Hierusalem.* En! sententiam illam ipsam, de qua loquentem Tute adduxeras, ille delirium nunc appellat. Neu suspiceris, me parum inspexisse Stridonensem hunc, quem Tibi arbitrum elegisti, Patrem; en! verba expende, quæ locum abs Te allegatum immediate antecedunt. *Quamquam sibi Judæi, inquit, auream gemmatam Hierusalem restituendam putent, rursumq; victimas & sacrificia, conjugia sanctorum & regnum in terris Domini Salvatoris; quæ licet non*

sequamur, tamen damnare &c. Expende sis præterea, quodnam idem Pater Comm. in eundem Prophetam cap. 30. *novam ex veteri hæresi*; quodve Comm. in Dan. 7. *fabulam* appellet; & habebis Hieronymum Antichiliaſtam potius, quam Semichiliaſtam. Venit in mentem loci adhuc unius ex lib. 18. in Eſaiam: ubi de Dionyſio Alexandrino teſtatur, quod elegantem ſcripſerit librum, in quo irriſerit *mille annorum fabulam* & auream atqve gemmatam in terris Jeruſalem, inſtaurationem templi, hoſtiarum ſanguinem, otium Sabbathi, circumciſionis injuriam, liberorum educationem, epularum delicias, & cunctarum gentium ſervitutem &c. Adde, Chiliaſmum Patriſticum, quem alii Papienſem, alii Lactantianum vocitant, & craſſo iſti Cerinthiano contradiftingvunt, errorem ſubinde fuiſſe non prædominantem, i. e. talem, qui in foro contradictorio extrema cum pervicacia deſenſigaretur, quiqve tot numero oracula V. & N. T., vel de regno gratiæ, vel de regno gloriæ agentia, ad regnum iſtud intermedium detorſerit. Poſteſt itaqve in Patribus ut nævus tolerari id, quod accedente pertinacia eorum, qui luci Scripturarum obluſtantur, degenerat in ſchiſmaticas opiniones. CHIL. Expectamus eventum. Hic litem dirimet. Qvis, amabo te, ſcit, quid futurum ſit? ORTH. Expectate ad calendas uſqve Chiliaſticas. Fata Eccleſiæ & futuros eventus citra revelationem Dei mediatam expectare, otium mentis eſt, ac Theologiæ Myſticæ ſomnium. CHIL. Noli ſcandalizare: noli turbare: noli affligere amplius Eccleſiam orthodoxam: noli interna ciere diſſidia, tunicamq; Chriſti inconſutilem dilacerando hiantia nimis diſſenſionum vulnera diſtendere indies magis, atq; ampliare: noli anſam miniſtrare Magnatibus apoſtatandi: noli vellicare tot eruditiffimos homines, mihi dedititios: noli ambiguos reddere alios, itidem

dem

dem solidioris doctrinae magnaeque celebritatis Viros. ORTHOD. Parcius ista tamen, *ὡς οὐδέ*. Eliæ non turbant Israëlem; Theologi vere Lutherani non *μὲρ φασιν* pietatis, sed pietatem cum sinceritate doctrinae conjunctam sequuntur. Hi, inquam, utut muneris elenctici, divinitus commissi, memores, idque decenti cum zelo obeuntes, tamen intra cancellos moderationis prudentiaeq; Christianae subsistentes, Israëlem non turbant. Cogita ergo, annon turbatores isti sitis (ignosce verbo, si severiora objectanti severiora quoque respondero, & ita *memoriale meum tergeminum, syllogisticum, analogisticum ac dialogisticum* in timore Domini contraxero) Tute cum Tuis. Vos enim, ô Chiliastæ, cum Hyperaspistis vestris a latere, id hactenus egistis, ut simplicitatem orthodoxam desereretis, *κενοφωνίας & καινοφωνίας* vestras acriter, tanquam pro aris & focis pugnando, & secus sentientes acerbè traducendo, tueremini; & vos ipsi tamen carnalia etiamnum sapiendo errasse minime vultis. Hinc illæ lacrymæ: Hinc sermonem vestrum instar gangrænæ etiamnum serpere non est mirum. Vobis itaque, qui illuminationem præ cæteris singularem jaētantes simplicitatem orthodoxam deseritis, non nobis, qui eam tuemur, coram tribunali Domini grave erit stare. Vos Sionem orthodoxam, pressam eheu! ac tantum non oppressam, ludibrio heterodoxorum exponitis; non nos. Proin redundat in vos scandali accepti culpa; non in nos, quibus commendatissimum est illud æterna memoria dignum Gerhardi nostri effatum L. de Consumm. Sec. §. 80. *detrabendam esse Chiliastica opinioni larvam, quocunq; tandem minio pingatur, ac quacunq; cerussa obducatur.*

ERRATIS, quæ forsitan irrepsere, typicis annumerari potest, quod pag. 29. lin. 9, 10. pro *animalibus* legendum sit *animabus*.

Fabu.

FAbula, mille annos renovans hoc tempore
 diro,

Non genio arridet, dulcis Amice, Tuo.
 Excutis hanc sine dente ad sacri oracula verbi,
 Hisque minus vapidam congruere, ipse
 doces.

Eia bonum factum! Precor, hæc industria mille
 Det, si non annos, mille brabea Tibi.

*Ita commendatione piorum dignissimo
 DOMINO RESPONDENTI, Auditori
 suo assiduo, gratulabundus applaudit*

PRÆSES.

D*Vm mille annorum Regnum perpendis,
 acumen*

Judicii monstras ingeniumq, sagax.

*Gratulor hoc specimen Doctrina, ac pectore toto,
 Post ut Te maneant gaudia mille, precor.*

*Ita Nobilissimo atq, clarè docto DOMINO
 RESPONDENTI, specimen Erudi-
 tionis egregium edenti, exigua qui-
 dem vena, sed meliore tamen affe-
 ctu, quem Patria, quam unam cum
 ipso habet, & mores ejusdem opti-
 mi omnino exigunt, applaudere
 voluit*

ADAMVS BALTHASAR WERNER, D.
 & Pandect. P. P.

☼ :) ○ (: ☼

Coll. diss. A. 114, misc. 64.